

5. Szükséges volna egy lelkiileg erős ifjúság nevelése is, hogy az életben a nehézségeket el tudják viselni, illetve le tudják küzdeni. Ehhez az akaratot kellene edzeni úgy, hogy ne csak engedelmessé tudjanak lenni, hanem küzdeni is.

6. Fontos lenne az is, hogy a mai elégedetlen emberek helyett megelégedett embereket neveljünk, akik a körülményektől függetlenül is tudnak megelégedettek és boldogok lenni. Érzelmi és világnézeti neveléssel ez is elérhető volna.

Összefoglalás: A fegyelmezés a gyermek magatartását szabályozza, míg a nevelés főleg az erkölcsiséggel foglalkozik. A valódi intelligencia az erkölcsi törvények ismeretét és betartásának szándékát is tartalmazza. Meg kellene teremteni az erkölcsi alapelvekben való egységet az iskolákban.

Az ember testből, lélekből és szellemből áll. A holisztikus nevelés azt jelenti, hogy az egész embert neveljük. A *testi nevelésnek* az egészséges életmód testi vonatkozásaival is foglalkozni kellene. Az *értelem nevelés* három irányú: az értelem fejlesztése, az értelem védelme és a helyes gondolkodás. Az *akarati nevelés:* akaraterő növelése és ellenállás a rossznak. Az *érzelmi nevelés:* a pozitív érzések tanulása és negatív érzések elutasítása. Vágyaink lehetnek hétköznapiak, lényegesek és sorsdöntőek. A *szellemi nevelés:* ide tartozik az erkölcsi nevelés és a szellemi alkotásra való nevelés, a hit és képzelet gyakorlása. Az *erkölcsi nevelés:* az erkölcsi törvények tanítása és az erre való ránevelés. Vizsgálni kell azt is, hogy mire van szüksége annak, akit nevelni akarunk, és azt is, hogy milyen embert akarunk nevelni.

IRODALOM

1. Légrádi László: Fegyelmezés és nevelés, Módszertani Közlemények, 67-71, 2000.
2. Légrádi László: Az érzelmi nevelésről, Módszertani Közlemények, 191-194, 1999.
3. Lawrence J. Crabb, Jr.: Understanding People, Zondervan Corporation, Grand Rapids, Michigan, USA. Magyar fordítás: Kicsoda az ember?, Menedék Alapítvány 1994.

DR. SZERI ISTVÁNNÉ
tagóvodavezető
Hajnóczy Utcai Óvoda
Szeged

Alternatív módszerek az óvodai nevelésben II.

Az előző tanulmányban bemutatam az óvodai nevelés országos alapprogramját, mely megfogalmazza a magyar társadalomnak az óvodákkal szemben támasztott igényeit, továbbá szól a választott óvodai programokról és gyakorlati alkalmazásukról. (lásd: Módszertani Közlemények 2002. 1. sz.) E dolgozatban a téma folytatásaként olyan programokat mutatok be, melyek nemcsak a gyermekek számára kiválóak, hanem nagymértékben formálják magát az intézményt és környezetét, valamint a szülők és pedagógusok szemléletét is. Ezek között találva, azoknak a bemutatását választom, melyek megfelelnek a következő kívánalmaknak:

- Az óvodások nevelése gyermekközpontú pedagógiai módszerrel történjék: szükségleteik megismerését, erősségeik feltárását és optimális fejlesztését segítse elő, s törekedjék hátrányaik kiküszöbölésére.

- Tegye lehetővé a családok bevonását az óvodai életbe, hogy ezáltal még eredményesebbé váljék a családi nevelés is.

1. DOHÁNYZÁS-MEGELŐZÉSI PROGRAM

Készítette: Demjén Tibor – Lektorálta: Dr. Buda Béla

Aktualitása: Magyarország – összehasonlítva a világ más országaival – a szenvedélybetegségek előfordulási gyakorisága terén sajnos az „élmezőnyben” helyezkedik el. Különösen igaz ez a dohányzásra vonatkozóan. A dolgozók majdnem 70%-a tizenhárom és huszonöt éves kor között kezdett el dohányozni.

A megelőzés egyik leghatékonyabb formája, hogy már a gyermekek olyan információk birtokába jussanak, amelyek alapján a dohányzást helytelenítő attitűd kialakulhat, mert az egészséges életmódnak elsődleges feltétele, hogy a gyermek ismerje azokat a káros hatásokat, melyeket később figyelembe tud majd venni a dohányzásra ösztönző befolyásokkal szemben.

A program nagycsoportos gyerekek életkori sajátosságaihoz igazodik. Négy részterületre oszlik: az érzékelés, a személyiség, a dohányzás és az egészséges életmód fejezetekre. Egy mese adja a keretet, a fejezeteket pedig feladatsorok dolgozzák fel.

A program célja:

- Az életkori sajátosságoknak megfelelő szintű információk átadása a dohányzás ártalmairól.

- A passzív dohányzás kényszere elleni tudatos, aktív fellépés kialakítása.

- A „cseresznyés” szimbólum jelentésének megismerése, elfogadása.

Az óvónőnek a program megkezdése előtt kb. egy hét felkészülési időre van szüksége. Egyik feladata a gyermekek ismereteinek feltérképezése a program előtt. Az óvodáskorú gyermekek ebben az életkorban az érzéklétes tapasztalás útján gyűjtik és rendszerezik ismereteiket. Ezért jelentős hangsúlyt fektetünk azokra az érzékelési információ-felvételi folyamatokra, amelyeknek részletes elemzése hozzásegítheti őket a biztonságosabb „eligazodásban” a mindennapi élet útvesztőiben.

I. Érzékelés

- a) látás
- b) hallás
- c) tapintás
- d) hőérzés
- e) fájdalom
- f) szaglás
- g) ízlelés

Fogalmak

- pl. égés
- rekedt emberi hang
- kiszáradt bőrfelület
- meleg
- torokfájás
- füst
- keserű

II. Személyiség

- a) éntudat
- b) magatartás
- c) közösség és egyén kapcsolata

Fogalmak

- pl. enyém
- vigyázni valamire
- vigyázni valakire

III. Egészségi állapot

- a) egészségi állapotot jellemzők
- b) egészséget károsító
- c) egészséges életmód

Fogalmak

- pl. beteg
- füst
- mozgás

IV. Dohányzás

- a) hatása a szervezetre
- b) passzív dohányzás
- c) káros szenvedély
- d) dohányzó ember
- e) környezetszennyezés

Fogalmak

- pl. tüdőt károsít, sárga fog
- dohányfüstös levegő
- akarathiány
- kellemetlen érzés
- csikk

Szegeden a Vedres utcai óvodában Jablonkai Lászlóné 1994 óta vegyes csoportban végzi el ezt a programot. Mottó: Móra Ferenc: „Az élet meghosszabbításának titka, hogy meg ne rövidítsük.” A gyermekek számára ez 6 hetes ütemtervben kidolgozott, önkéntes részvételre épített ismeretátadás. A szülőkkel is ismerteti a programot tanév elején, így a szülőknek is mintát nyújthat: az egészséges életmódról, a szabadidő hasznos eltöltéséről és az egészséges táplálkozásról. Elérhető, hogy a dohányos szülők nem a gyermekek mellett dohányoznak, többet tartózkodnak a szabad levegőn, családi kirándulásokat szerveznek, pl. ligetbe, fűvészkertbe, játszóterekre. Most dolgozzák ki az iskolákban is alkalmazható, azonos indíttatású programot.

2. LÉPÉSRŐL LÉPÉSRE ÓVODAI PROGRAM

Az adaptált programot dr. Deliné dr. Fráter Katalin írta.

Mottó: „A másik emberrel általában semmi bajunk nincs, csak az, hogy ő a másik! Neki is látunk többnyire, hogy ezen változtassunk. Megpróbáljuk saját képünkre formálni, ami már az istennek sem sikerült, de abból azért annyi baj nem származott, mint a mi hasonló kísérleteinkből. Ehhez a művelethez ugyanis éles forgószerszámok kellene, kegyetlen csonkítások és protézisek. Tudom, hogy lehetetlen, de van egy parancsolat, amelynek betartását nem tartanám utolsó dolognak. Ne állítsd magad bálványként mások elé, s ne kívánd, hogy előtted hódoljanak!” (Ancsel Éva)

A program célja:

A közösségi élet humanista értékeinek közvetítésével, a gyermekek egyéni különbségeinek tolerálásával a változó társadalomban kitüntetett személyiségjegyek megalapozása. Az eltérő családi értékrendet kiegészítve felkészíteni a gyermekeket az együttműködésre, a választásokra, a döntésekre, saját erőforrásaik megismerésére és aktivizálására.

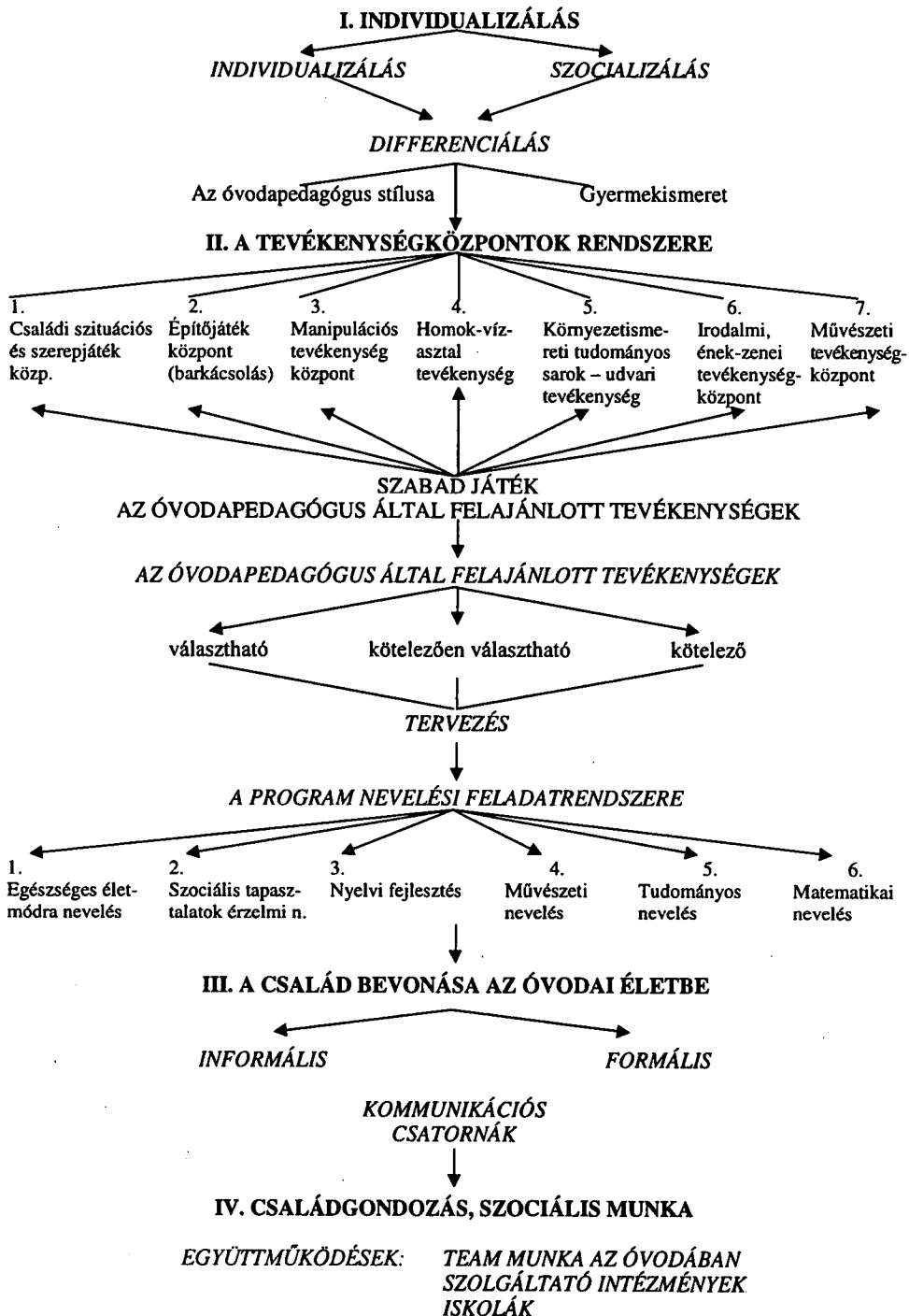
A program a gyermeki szabadság biztosítására törekszik, az autonómia és az ésszerű korlátok összehangolásával. Ebben a folyamatban meghatározónak tartja az óvodapedagógus a gyermeki szükségletekre épülő individualizáció és szocializáló tevékenységet.

Az óvodai program specifikumai:

Az egyéni eltéréseket toleráló, a személyiség egyediségét erősítő individualizáló nevelés az egyéniség kibontakozását a szocializációval összhangban segíti. A személyközpontú pedagógia a gyermekek szükségleteinek megismerésére, erősségeik optimális fejlesztésére, hátrányaik feltárására irányul. A sajátos tevékenységközpont-rendszerben a szabad játék integrálja a különböző tevékenységformákat.

Az óvoda képe a „Nyitott óvoda”, mely a társadalmi háttér, a szűkebb környezet igényeihez igazodva, s azok által befolyásolva, szakmailag önálló nevelési intézményként első sorban a gyermekek nevelését és a családi nevelés kiegészítését vállalja fel.

Ezt a programot a következő ábrával illusztráljuk:

Kiegészítő megjegyzések a fenti programhoz:

Milyen segítséget tud adni az óvoda a családnak?

a) Érzelmi biztonságot a zaklatott családban élő gyermekeknek, és mentális támogatást a szülőknek.

b) A gyermeküket egyedül nevelő szülőknek segítő tájékoztatást.

c) Fontos jogi kérdésekben tájékoztatást, s a szociális támogatások rendszerének bemutatását (szakember).

d) A halmozottan hátrányos helyzetűek (cigánycsaládok) érdekeinek képviselőjét.

e) A szétesett családok esetében az elvált szülők bevonását gyermekük nevelésébe.

f) A szakszolgálatot nyújtó intézmények megkeresését, a családok egyetértése esetén az egyedi foglalkozások szakmai támogatását.

A nevelési intézmények a törvény szellemének megfelelően alkalmazni tudnak a jövőben: szociálmunkásokat, szociálpedagógusokat (akiknek szakmai kompetenciahatárai mára már körvonalazódnak). A program sikeres végrehajtásához ez az együttműködés fontos.

Ehhez a programhoz a team munkaforma ajánlható, amely általános együttműködést jelent a következő érdekeltekkel: a vezetéssel, a nevelőtestülettel, a szülőkkel, családokkal, a speciális szakemberekkel (pszichológus, orvos), a dajkákkal, a civilszervezetekkel, a kulturális intézményekkel és a fenntartóval.

A legnagyobb változás e program szerint az óvodapedagógusok és a gyermek kapcsolatában van: a gyermekeket egyedileg közelíti meg, akiknek egyéni céljai, szükségletei és erőforrásai vannak. Vagyis: Akiknek lehetőségei egyediek; akiket meg kell ismerni; ennek érdekében Alfréd Adler gondolatait idézve: Vezeti és nem uralja a gyermeket, nem parancsol, hanem felhívja a gyermek figyelmét, erőszak helyett motivál, kényszer helyett stimulál, ráerőltetés helyett felkínál, uralkodás helyett irányít, büntetés helyett segít, döntés helyett megbeszél.

3. NÉPHAGYOMÁNYŐRZŐ PROGRAM AZ ÓVODÁBAN

A programot írta: Faust Dezsőné (Gödöllői Agrártudományi Egyetem Óvodája)

A népszokások, amelyek az egész életünket átszövik, mindennapjainkat formálják, kezet adnak cselekedetünknek, megkülönböztetnek más népektől. Napjainkban a régi szokások megtartása a kulturális örökség ápolását jelenti. A társadalmi háttér megváltoztatásával a régi népszokásokról keveset közvetít a család, ezért hárul nagyon fontos feladat az intézményekre, hogy a gyorsan változó világban a hagyomány értékeiről ne feledkezzünk meg. A népszokások többsége a naptári évhez, az évszakok változásaihoz, az emberi élet sorsfordulóihoz és az egyházi ünnepekhez fűződik. (Évkörrel illusztrálva lásd a 161. oldalon.)

A program nevelési koncepciója:

Szemléletmódunkat befolyásoló egyetemes emberi értékek megismertetése, elfogadtatása:

Eszmei értékek

- humanizmus
- demokratizmus

Erkölcsei és interperszonális magatartási értékek

- a család, a haza szeretete
- az én tisztelete
- a másság elfogadása
- nyitottság, őszinteség, szeretet
- az udvariasság
- felelősségtudat

Kulturális értékek

- a kultúra iránti érzékenység
- a hagyományi iránti érzékenység
- hagyománytiszteltet
- a természetes környezet védelme
- az ember és környezete, harmóniája
- az élet tisztelete

A program célja:

- A gyerek harmonikus fejlesztése a néphagyomány-ápolás, a természetóvás gazdag esz-közrendszerével.
- A hagyományok és a természet iránti fogékonyság megalapozása.
- A néphagyományápolás és a természetszeretet átörökítése a gyerek érzelmein át a családok aktív együttműködésével.

Az óvónő szerepe a folyamatban:

A program megvalósításának meghatározó személyisége a pedagógus, aki mozgatórugója a hagyományápolásnak, és aki hiteles mintát ad a gyerekeknek és a szülőknek. Az óvónő néprajzi ismereteit folyamatosan bővíti, összegyűjti szűkebb környezete hagyományait. A néphagyományörzés elemeit mértéktartóan jeleníti meg az óvodai környezetben. A folyamatos napirendben, a játéktevékenységekbe ágyazottan tervezi és szervezi a hagyományörző cselekvési formákat. Óvoda és család érdeklődése erősödik a múlt hagyományai iránt. Az egymás felé fordulás, az egymásra figyelés új emberi kapcsolatokat teremt.

A program megvalósításának feltételei:

– Szervezési, működési rend (javasolt a vegyes csoport, folyamatos napirend).
– Tárgyi és személyi feltételek (kézműves tevékenységekhez anyagok beszerzése, szakirányú könyvtár stb.).

- Néphagyományörző szemléletű tervezés (évkör, ünnepek rendjeinek összeállítása).
- Folyamatos ellenőrzés, értékelés.

Ezt a programot vezették be a Tiszaszigeti Óvodában is. Vezetője, Babarcsi Istvánné készítette el a néphagyományörző, természetközeli, családokkal együttműködő óvodai programjukat. Mottójuknak Kodály Zoltán szavait tekintik: „*Hagyomány nélkül nincs termelő talaj.*”

Tevékenység és sikeres rendezvénysorozat igazolja a program hatékonyságát. Az alábbiak konkrét példák a megvalósult programból:

Őszi évszakban:

Tájmegismerő túrák családokkal.

Szüretelés családotknál vagy gazdaságban, kukoricatörés, diószüret, szőlőszüret.

Szüreti felvonulás, mustkészítés, szüreti bál gyerekeknek, szülőknek.

Az összegyűjtött népművészeti eszközök elrendezése.

Befőzések, aszalások, rendszeres salátakészítés, dióhéjból katica, teknős, pengettyű, tökből lámpás.

Téli évszak:

Madáreléség-gyűjtés, hólapátolások előkészülete. Népi kismesterségek feltételeinek megteremtése, szövés, agyagozás. Munkadélutánok szervezése karácsony és farsang előtt. Karácsonyi előkészületek: mézeskalácssütés, szaloncukorfőzés, gyertyaöntés, ajándékkészítés, farsangi fánk sütése.

Téli játékok: hólapátolás, hóvárépítés, csúszkálás, fakutyázás, a családdal közös szánkótúrák.

Tavaszi évszak:

Húsvéti előkészületekhez tojás, méhviasz, hagymahéj, zöld levelek gyűjtése, írka előkészítése. Majális szervezéséhez szalagok, botok, lombos ág. Faültetés a Föld napján, Madarak napján madáritató készítése, Májusfaállítás az udvaron, majd kitancolás. Pünkösödüléshez játékeszközök készítése, közös játék. Játszódelutánok gyerekekkel, szülőkkel. Papírsárkány készítése, díszítés. Gyereknapi vetélkedőjátékok, népi játékok gyerekekkel, szülőkkel. Sárkányeregetés, kirándulások, vetélkedők a családokkal.

Nyári évszak:

Tájmegismerő kirándulásokon a népi kézműves mesterek munkájának megtekintése családok bevonásával. Aratáskor kalászgűjtés, búzakoszorú készítése, kenyérsütés a kenyér ünnepére. Nyári termékek gyűjtése, aszalás, befőzés, savanyítás, lekvárfőzés, gyógynövénygyűjtés, a vízhez szoktatás játéka, nyári túrák, környékbeli népdalok énekelgetése.

A jelzett településen, Tiszaszigeten az iskola átveszi, folytatja a programot a következő témakörökben:

- Néptáncoktatás
- Népi dalosjátékok, népmesék feldolgozása (alkalmakra)
- Kézműves szakkör, kézműves tábor, kerámia szakkör
- Az ünnepekkel kapcsolatos szokások, ünnepi előkészületek (pl. karácsony-regölés, farsang)
- Népi jellegű sport- és versenyjátékok (pl. gyermeknapon, falunapon)
- Megemlékezés jeles napokról – közmondások, szólások, hiedelmek felidézése (pl. szomszédoló, falunapi ünnepség)

E program jegyében Szegeden, a Hajnóczy Utcai Óvodában néptáncfoglalkozást vezetnek hetente egy alkalommal. Havonta egyszer a Borica Néptáncegyüttes mutatja be a dél-alföldi népviseletet, zenekaruk tagja szögedi mesét mesél a gyermekeknek. Ezekre a rendezvényekre, foglalkozásokra a szülők bármikor bejöhetnek. A népi játékokat népviseletben vezetem, mikor megjelenek az udvaron vagy a teremben, rögtön odaszaladnak, én pedig hangosan, szépen artikulálva gyűjtöm össze a négy csoportból a háromtól hétévesig a gyerekeket, mindenkit nevének szólítva: „Gyere Kata táncba, nem megyek, mert nem tudok, ugye Kata, hogy tudol, mégis mindig hazudol!”

A néphagyomány ápolása igen fontos tartozéka az érzelmi nevelésnek, mert hagyományaink melegséget árasztanak, testközeliek, sokoldalú hasznosításukkal kreativitásra ösztönözzük a gyermekeket. Megtanulnak beszélgetni, figyelni egymásra, közösségben élni, s erre rohanó világunkban nagy szükség van. „Egy fa életerejét az határozza meg, hogy milyen mélyre nyúlnak a gyökerei” (dr. Farkas Istvánné)

A Köznevelési Törvény a nevelést emeli ki hangsúlyozottan a gyerekekkel való foglalkozás fontos területként, ezért lényeges az egymásra épülés. Mélyebbek lesznek a gyökerek, jobban beépül a mindennapi életbe a megszerzett tudás.

„Gondolj a múltra, ha számadást végzel.

A jelenre, ha örömed van,

A jövőre mindenben, amit cselekszel!”

(Jaubert)

IRODALOM

1. Dr. Bucherna Nándorné, Faust Dezsóné, Zadravec Teréz: Néphagyományörzés az óvodában, 1998. HOGYFEDITIO H-1145 Budapest, Róna u. 159.
2. Dr. Kriza Ildikó: Népszokások mai szemmel, Óvodai Nevelés, 1996. szeptember 7.
3. Dr. Deliné dr. Fráter Katalin: Lépésről lépésre óvodai program. Budapest, 1997. december 10. Óvodai nevelés.
4. Demjén Tibor: Dohányzás-megelőzési program óvodában, Nemzeti Egészségvédelmi Intézet, 1994. Bp.
5. Dr. Deliné dr. Fráter Katalin: Lépésről lépésre óvodaprogram, Soros Alapítvány és a Hajdúböszörményi Óvóképző Főiskola, 1996.

KECSKÉS ISTVÁN

ny. igazgató

Debrecen

A roma tanulók szocializációs problémái

A romák műveltségi szintjének a vizsgálata azt mutatja, hogy a kulturáltságuk az elmúlt ötven évhez viszonyítva jelentős mértékben fejlődött, de a ma és a jövő igényét figyelembe véve nem lehetünk fejlődésükkel teljesen elégedettek.

Még kevés azoknak a száma, akik tudatosan akarnak továbbmenni a kulturális fejlődés útján, ugyanis a megcsontosodott akaratot, a beidegződött gondolatot, a hagyományos életmódot, a mozgást, az érzést és a cselekvést kell megváltoztatni bennük az új életformát követelő élettörvények szerint.